

РОЛЬ ВИКЛАДАЧА У СТАНОВЛЕННІ ТА РОЗВИТКУ СТУДЕНТА ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ГРИ НА ДОДАТКОВОМУ МУЗИЧНОМУ ІНСТРУМЕНТІ ФОРТЕПІАНО

1. Гінка Б.І. *Was ist deutsch?: Stereotype und Realitat. Reader zur Landeskunde. "Типово німецьке": стереотипи та реальність.* / Б.І. Гінка, Р.М. Зінь // *Навчальний посібник з лінгвокраїнознавства.* – 2-е вид., випр. і доп. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 368 с.

2. Дебич М. *Гуманізація навчально-виховного процесу у вищій школі ХХІ століття* / М. Дебич // *Вища школа.* – 2011. – № 5 – 6. – С. 47 – 55.

3. Дианкина М.С. *Нравственное воспитание студентов в медицинских вузах РСФСР* / М.С. Дианкина, Е.А. Данько // *Деонтологическое воспитание в медицинском вузе* / под ред. А.И. Федина. – М., 1998. – С. 17 – 25.

4. Первак П.І. *Досвід медичного інституту в формуванні особистості студента – майбутнього лікаря ХХІ століття* / П.І. Первак. – К., 2000. – С. 6 – 7.

5. Подгрушина Т.С. *Единство воспитательного и образовательного процесса в медицинском вузе* / Т.С. Подгрушина, О.В. Перьянова, И.Т. Решетнева, И.Н. Протасова // *Актуальные проблемы и перспективы развития Российского и международного медицинского образования. Вузовская педагогика: материалы конференции (21. ред. С.Ю. Никулина).* – Красноярск: Версо, 2012. – С. 275 – 278.

Стаття надійшла до редакції 09.02.2016

УДК 378.011.31/32:786.2

Василіна Жабенко, викладач Канівського коледжу культури і мистецтв Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини – відокремлений структурний підрозділ університету

РОЛЬ ВИКЛАДАЧА У СТАНОВЛЕННІ ТА РОЗВИТКУ СТУДЕНТА ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ГРИ НА ДОДАТКОВОМУ МУЗИЧНОМУ ІНСТРУМЕНТІ ФОРТЕПІАНО

У статті розглянуто особливості спілкування та поведінки із учнями старшого віку, визначено основні способи розвитку музичних здібностей як позитивних передумов розвитку творчих результатів в процесі навчання гри на фортепіано.

Ключові слова: юний вік, творчий викладач, музичні здібності.

Літ. 8.

Василіна Жабенко, преподаватель Каневского колледжа культуры и искусств Уманского государственного педагогического университета имени Павла Тычины – обособленное структурное подразделение университета

РОЛЬ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ У СТАНОВЛЕННІ І РОЗВИТТІ СТУДЕНТА ВО ВРЕМЯ ОБУЧЕННЯ ІГРЕ НА ДОПОЛНІТЕЛЬНОМУ МУЗИКАЛЬНОМУ ІНСТРУМЕНТІ ФОРТЕПІАНО

Статья рассматривает особенности общения и поведения с учащимися старшего возраста, а также определяет основные способы развития музыкальных способностей как позитивных предпосылок развития творческих результатов в процессе обучения игры на фортепиано.

Ключевые слова: юный возраст, творческий преподаватель, музыкальные способности.

Vasylyna Zhabenko, Lecturer at the Kanev College of Culture and Arts Uman Pavlo Tychnyna State Pedagogical University – the separate University Department

THE ROLE OF THE TEACHER IN THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF STUDENT DURING THE LEARNING TO PLAY THE ADDITIONAL MUSICAL INSTRUMENT

The article deals with the peculiarities of communication and behaviour with the senior pupils. The article also depicts the main ways of development of musical abilities as the positive preconditions of foundation of creative results in the process of learning to play the piano.

Keywords: early age, creative teacher, musical skills

Постановка проблеми. Молоді студенти, які тільки ступають перші кроки у самостійне життя, насичене цікавими, неймовірними пригодами, авантюрами, видумками, новими знаннями та знайомствами не завжди самостійно можуть спрямувати свою

роботу у потрібне русло. Власна точка зору не завжди узгоджується із загальновізною, однак це висновок, здобутий власною працею, напруженою власною думкою. Самостійність мислення в цьому віці набуває визначального характеру і вкрай необхідна для самоутворення особистості.

РОЛЬ ВИКЛАДАЧА У СТАНОВЛЕННІ ТА РОЗВИТКУ СТУДЕНТА ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ГРИ НА ДОДАТКОВОМУ МУЗИЧНОМУ ІНСТРУМЕНТІ ФОРТЕПІАНО

Дорослі і вчителі часто безпеліційно відкидають найвні однобічні, ще не зовсім зрілі висновки, створюючи своєю безтактністю передумови для конфліктів і непорозумінь.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з стимулюванням розумової самостійності студентів в процесі навчання та особливістю впливу викладача на становлення та розвиток музичних здібностей з давніх часів привертала увагу багатьох педагогів, серед них: Т. Воробкевич, І. Зайченко, З. Йовенко, М. Фейгін [6], Г. Ципін, В. Шульгина, Л. Маккіннон, Д. Кирнарская, та ін.

Метою статті є визначення ролі викладача, впливу його професійно-особистісних якостей, обраних методів і форм організації навчання на ефективність навчання гри на додатковому музичному інструменті фортепіано.

Виклад основного матеріалу. Роль педагога у творчих пошуках студентів є надзвичайно великою: він має стати для них вірним другом, опорою, компасом, який буде показувати правильний напрямок у досягненні своєї мети, адже юнацький вік – це період формування світогляду, переконань, характеру і життєвого самовизначення. Юність – період самоутвердження, бурхливого росту самосвідомості, активного осмислення майбутнього, пора пошуків, надій, мрій. “В огне, оживляющем юность, отливаается характер человека. Вот почему не следует ни тушить огня того, ни бояться его, ни смотреть на него как на нечто опасное для общества, ни стесняясь его свободного горения, а только заботится о том, чтобы материал, который в это время вливается в душу юности, был хорошего качества”, – писав К.Д. Ушинський у книзі “Человек как предмет воспитания” [2].

Моральні й соціальні якості студентів формуються прискореними темпами. Цьому сприяють нові обставини: зміна характеру діяльності, становища в колективі й суспільстві, інтенсивність спілкування. Більш чіткими стають моральні поняття, оцінки, зміцнюються етичні переконання. Почуття дорослості стає більш глибоким, гострішим, виразнішим. З'являється прагнення виразити свою індивідуальність; у деяких молодих людей це прагнення набуває гіпертрофованого характеру. Будь-яким способом їм хочеться привернути до себе увагу, утвердити свою самобутність. Звідси – втрата почуття міри, демонстративне захоплення людини в даний момент речами, нерідко і не зовсім безневинними. Тут потрібна терпимість і допомога дорослих.

Студент, який розпочинає своє знайомство з інструментом фортепіано в навчальних закладах

І – II рівня акредитації, повинен за 3 – 4 роки отримати підготовку для подальшої самостійної роботи та для конкурсного іспиту у музичний вуз, у якому мінімальний рівень репертуару повинен дорівнювати 4 – 6 рокам навчання у фортепіанному класі ДМШ. Перед педагогом стоїть важливе та відповідальне завдання, для вирішення якого йому потрібно володіти методами пришивдшеного або “компактного” навчання. Він повинен приділяти більше уваги роботі над тими сторонами піаністичного розвитку студента, які разом із загальномузичними знаннями утворюють певну базу та підтримку для якісної роботи із фаховими музичними дисциплінами.

Успіх роботи з такими студентами залежить від правильності закладеного фундаменту – методів початкового етапу навчання – періоду, який в класах загального фортепіано училищ та коледжів дещо відрізняється від умов навчання у фортепіанних класах ДМШ. Перш за все, це вік учня та рівень його спеціальної музичної підготовки – від повної відсутності до досить високого загальномузичного і навіть виконавського рівня на інструменті своєї спеціальності. Від першого уроку у студента має залишитися відчуття впевненості у тому, що педагог бачить у ньому достойного учня, вірить у перспективу його росту та розвитку. Викладачеві потрібно переконливо аргументувати необхідність навчання гри на фортепіано як умов професійного росту музиканта будь-якої спеціальності.

У відношенні студентів до курсу фортепіано часто спостерігається відсутність зацікавленості, формальне виконання завдань. На жаль, не кожен педагог загального фортепіано піклється про те, щоб пробудити цю зацікавленість до занять і постійно підтримувати інтерес до кожного уроку в професійному становленні студента. На відміну від учня молодшого віку, який готовий підкоритися вимогам викладача, студент схильний міркувати, чинити опір нерозумному, на його думку, зауваженню і непереконливим рекомендаціям. Викладачу потрібно приділяти більше уваги стилю спілкування з учнем, контролю за своєю поведінкою: словом, жестом, проявами емоційної реакції у різних ситуаціях, які виникають у процесі навчання, аргументувати і доводити усі свої вимоги (поставленні завдання) [3].

Важливе значення у роботі із студентом має вибір репертуару. У кожному навчальному закладі є програмні вимоги, які визначають зміст навчального репертуару на спеціальностях і

РОЛЬ ВИКЛАДАЧА У СТАНОВЛЕННІ ТА РОЗВИТКУ СТУДЕНТА ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ГРИ НА ДОДАТКОВОМУ МУЗИЧНОМУ ІНСТРУМЕНТІ ФОРТЕПІАНО

курсах. Педагог, орієнтуючись на програмні вимоги, підбирає конкретні твори для роботи із студентом. При виборі репертуару викладач насамперед повинен керуватись бажанням стимулювати музичний ріст студента, розвинути його естетичний смак, збагатити його музичне мислення новими засобами виразності. Кожний педагог, виходячи з індивідуальних особливостей студентів і враховуючи рівень їх розвитку на даному етапі, повинен вводити в план твори, котрі могли б найбільш повно розкрити студента, розвинути усі кращі його задатки, зуміти і встигнути за такий короткий час, охопити твори фортепіанної літератури різних стилів, жанрів, форм. Чим більший об'єм репертуару зможе охопити викладач у роботі із студентом, тим краще буде підготовлений музикант до роботи із новим твором у самостійній практиці [8].

Одне із головних місць в процесі підготовки музикантів займає розвиток і зміцнення музичних здібностей (музичного слуху, ритму, пам'яті).

Навчання гри на фортепіано є одним із загальнодоступних засобів для розвитку слуху у музиканта будь-якої спеціальності. Це навчання стосується практично всіх сторін музично – слухового комплексу, створює особливо благополучні умови для формування тих слухових якостей, які проявляються у відношенні до багатоголосної фактури. В процесі навчання перед студентом мають бути поставлені такі завдання, під час вирішення яких, разом із формуванням певних ігрових умінь і навичок, більш інтенсивно порушувалась б його слухова сфера [4].

У книзі “Методика викладання гри на фортепіано” Т.П. Воробкевич звертає увагу на такі способи розвитку слуху:

1. Звуковисотний

- художньо осмислене сольфеджування мелодії виконуваного твору, з загостренням уваги на чистоту інтонації;

- проспівування одного з голосів фактури при одночасному виконанні інших на фортепіано;

- повільне читання з листа одночасно з визначенням інтервалів та акордів;

- чергування гри і співу мелодичних фраз;

- сольфеджування “важного місця” у творі одночасно з його виконанням на інструменті.

2. Мелодичний

- виконання на фортепіано окремо партії акомпанементу й одночасне виразне проспівування мелодії;

- програвання мелодії на фоні “конденсованої” або полегшеної фактури акомпанементу;

- рельєфне виконання мелодії при озвучуванні акомпанементу піанісімо;

- максимально деталізована праця над фразуванням, “виточування” фрази.

3. Поліфонічний

- програвання кожної лінії фактури по черзі, осмислення їх;

- програвання парами голосів, при виразній мелодичній індивідуалізації кожного голосу;

- виконання двоголосся одною рукою з відчуттям двох ліній;

- спільне програвання двома виконавцями на одному або двох фортепіано двоголосного поліфонічного твору голосами: один виконавець – один голос;

4. Гармонічний слух

- праця над гамами, різними ладо – функціональними акордами й арпеджіо;

- вивчення твору через виконання його в повільному темпі при вислуховуванні всі гармонічні метаморфози з одночасним гармонічним аналізом;

- транспонування в іншу тональність цілого твору або хоча б певного його уривку;

- підбір гармонічного супроводу до знайомої мелодії.

5. Тембральний

- вслуховування у звучання оркестру, в тембри різних інструментів, у тембри та інтонації людської мови;

- праця над індивідуальним туше для втілення різних тембральних відтінків, уміння відтворювати їх “мовою” фортепіано;

- формування тембрального почуття словесною характеристикою.

6. Динамічний

- слухання одного звука чи цілого акорду від $fff > ppp$;

- гра звука через октави в зростаючій або спадаючій динаміці;

- виконання однією рукою гами *crescendo*, а потім *diminuendo*, змінюючи при цьому вагу руки [1, 13].

Без активної діяльності музичного слуху, без тонких музично-слухових відчуттів і уявлень, як відомо, неможливі ні відтворення музики, ні її вірне сприйняття. Тільки людина з музично розвиненим слухом володіє специфічною особливістю сприймати, запам'ятовувати, уявляти і відтворювати музичні звуки, і чим яскравіші будуть ці здібності, тим вища якість музичного слуху.

Виконання музики на фортепіано виховує музично – ритмічне відчуття та створює умови для його розвитку. Також музично – інструментальне виконавство і педагогіка звертають увагу на конкретні прийоми і засоби

РОЛЬ ВИКЛАДАЧА У СТАНОВЛЕННІ ТА РОЗВИТКУ СТУДЕНТА ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ГРИ НА ДОДАТКОВОМУ МУЗИЧНОМУ ІНСТРУМЕНТІ ФОРТЕПІАНО

питання, порекомендувати відповідну літературу, поділитися власним досвідом, методами роботи для швидкого запам'ятовування нотного тексту.

Найбільш ефективним методом вивчення твору напам'ять є правильна організація праці з використанням усіх позитивних здобутків методики, які коротко можна сформулювати так:

1. Аналіз елементів музичної мови, поділ твору на фрагменти, детальне вивчення їх з спеціальною працею над "важкими місцями". При цьому мусять працювати усі види пам'яті, які повинні зберігати велику кількість усвідомлених емоційно – слухово-рухових уявлень. Від об'єму цього запасу залежить швидкість запам'ятовування.

2. Пошук асоціацій, тобто тренування звичок. Тут має велике значення музично – інтелектуальний рівень піаніста, його емоційне захоплення працею над твором, вміння розглядати твір немов через збільшене скло.

3. Пригадування й відтворення музичного твору. Ці процеси вимагають тренування артистичної волі, вміння розраховувати виконавські сили на основі гнучкого перекладення уваги, що є передумовою для вироблення доброї сценічної витримки [5].

Безвідмовна дія музичної пам'яті вимагає постійного тренування та розвитку всіх її граней. На жаль, якщо запам'ятовування та виконання музичного твору на сцені напам'ять є обов'язковою умовою шкільних, училищних та вузівських програм, то утворення і збереження виконавського репертуару не контролюється навчальним процесом. Твори на вивчення яких затрачено велику кількість часу, інтелектуальної та емоційної енергії і праці, не повторюються, швидко забуваються, стають шаблоном у загальному розвитку учня, а не його постійним художнім здобутком. Таким чином, зберігання – одна з граней музичної пам'яті – не тренується. Наслідком такого прорахунку є те, що пам'ять не функціонує повноцінно, є скаліченою, травмованою відношенням самого виконавця до здобутків своєї праці. У щоденному розпорядку

роботи музиканта мусить бути відведений час, мінімум півгодини, на повторення попередньо вивчених творів [1, 40].

Розвиненість музикальних здібностей учнів є позитивною передумовою розвитку творчих результатів в процесі навчання гри на фортепіано.

Висновок. Таким чином, закладення фундаменту – основних необхідних навичок фортепіанної гри в особливих умовах класів загального фортепіано із дорослими учнями, потребує продуманості кожного кроку в пришвидшеному русі вперед. Кожен крок повинен мати нові завдання, шляхи вирішення яких педагог і студент шукають разом. Проблемно-творчий характер кожного уроку – передумова успіху роботи із дорослими учнями.

1. Воробкевич Т.П. Методика викладання гри на фортепіано / Т.П. Воробкевич. – Львів: Логос, 2001. – 244 с.

2. Зайченко І.В. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів (Рукопис) / І.В. Зайченко – Чернівці: 2002. – 528 с.

3. Иовенко З.Н. Методические рекомендации по общему фортепиану / З.Н. Иовенко – Киев, 1988. – 150 с.

4. Кирнарская Д.К. Психология специальных способностей. Музыкальные способности / Д.К. Кирнарская. – Москва: Таланты – XXI век, 2004. – 496 с.

5. Маккиннон Л. Игра наизусть / Л. Маккиннон – Ленинград: Музыка, 1967 – 143 с.

6. Фейгин М.Э. Воспитание и совершенствование музыканта-педагога / М.Э. Фейгин – Москва, 1973. – 156 с.

7. Цытин Г.М. Обучение игре на фортепиано: учеб. Пособ. для студентов пед. ин-тов по спец. № 2119 "Музыка и пение" / Г.М. Цытин – Москва: Просвещение, 1984 – 176 с.

8. Шульгина В.Д. Про курс методики навчання гри на фортепіано // Питання фортепіанної педагогіки та виконавства / В.Д. Шульгина – Київ, 1981. – С. 25 – 28.

Стаття надійшла до редакції 15.02.2016

"Їм вручено чудова посада, вище за яку нічого не може бути під цим сонцем. Вічним законом нехай буде: вчити і вчитися всьому через приклади, повчання і застосування на ділі".

*Ян Амос Коменський
чеський педагог*

